

Zondag 15 December 2019
TivoliVredenburg - Grote Zaal - 15.00 uur
Inleiding 14.25 uur – Bart de Graaf
Serie Romantiek Op Zondag

RESIDENTIE ORKEST / MEI-ANN CHEN

Tsjaikovski – Suite het
Zwanenmeer

Nelson Goerner piano

Engelbert Humperdinck 1854-1921

Uit: Hänsel und Gretel (1892)

Lied des Sandmännchens

Abensegen

Traum-Pantomime

Edvard Grieg 1843-1907

Pianoconcert in a op. 16 (1868)

Allegro moderato

Adagio

Allegro moderato molto e marcato

- Pauze -

Pjotr Iljitsj Tsjaikovski 1840-1893

Suite uit Het Zwanenmeer (1875-76)

Engelbert Humperdinck: delen uit Hänsel und Gretel

In pop en jazz is het algemeen gebruik om eigen versies van andermans nummers te maken, maar de Britse zanger Arnold Dorsey had in 1965 een primeur toen hij een hele componist coverde: om aandacht te trekken tooide hij zich met de naam van de negentiende-eeuwse operacomponist Engelbert Humperdinck. Daarmee haalde hij zich een proces van diens erfgenamen op de hals, maar zijn carrière nam een vlucht. Inmiddels hebben beiden in de muziekgeschiedenis hun eigen niche, verlicht door de *afterglow* van een paar successen. Bij de originele Humperdinck is dat bovenal de opera *Hänsel und Gretel* die sinds de première in 1893 bij de Kerst-traditie is gaan horen, in elk geval in Duitstalige landen. Hoe beperkt Humperdincks uistraling na ruim een eeuw ook is, zijn muzikale talent werd destijds geprezen door beroemde collega's. Eén daarvan was Richard Wagner, die hem als adviseur en assistent rekruteerde bij de productie van zijn eigen opera's; een ander was Gustav Mahler, die *Hänsel und Gretel* herhaaldelijk dirigeerde. Dat juist die opera eeuwigheidswaarde kreeg, is niet vreemd: het is een overrompend mengsel van volksliedjes en Wagneriaanse grandeur, zoals ook uit de hier gespeelde fragmenten blijkt.

Edvard Grieg: Pianoconcert

Zo'n honderdvijftig jaar geleden stonden overal in Europa 'nationale componisten' op: Spanjaarden, Tsjechen en Finnen die de folklore van hun land als inspiratiebron gebruikten en daarmee hun land op de muzikale kaart zetten. Edvard Grieg deed het voor Noorwegen - al bleef je wel altijd zijn Duits-romantische scholing horen. Grieg had in Leipzig gestudeerd en wilde internationaal carrière maken als pianist en dirigent. Daarin werd hij aangemoedigd door Franz Liszt, op dat moment een autoriteit en idool voor vele jonge musici, en tevens eentje met een imposant netwerk. Maar op advies van zijn landgenoot Rikard Nordraak, de componist van wat later het Noorse volkslied zou worden, verdiepte hij zich in de sagen en volksliederen van zijn geboortegrond. Het leverde karakteristieke werken op als *Peer Gynt* en de *Holberg Suite*.

In het *Pianoconcert* dat hij op zijn vijfentwintigste schreef, manifesteerde hij zich nog niet als nationaal componist, maar af en toe duikt een folkloristisch gekleurde melodie op die moeilijk elders in Europa geschreven had kunnen zijn - het fluitthema dat plots in het slotdeel opklinkt, bijvoorbeeld. De overeenkomsten met het beroemde *Pianoconcert* van Schumann zijn evident - dezelfde

toonsoort, dezelfde kolkende melodiek en gedrevenheid. Maar waar Schumann zijn melodieën zou polijsten heeft Griegs concert ruwe randjes - of, zoals de Noorse Griegspecialist Bjarte Engeset het noemde, 'aardsheid en wildheid'. Inderdaad verliest Grieg zich nooit in zweverigheid: alle drie delen hebben duidelijke contouren en een duidelijke 'verhaallijn'.

Het *Pianoconcert* is een vroeg werk, maar wel geschreven door een vakman met een eigenzinnige stijl. Over de première in 1869 (waarbij Grieg, opmerkelijk genoeg, zelf niet aanwezig was) berichtte de solist Edmund Neupert hem van 'een overweldigend success... De drie meest gevreesde critici applaudisseerden staande, razend enthousiast.' Dat succes moet voor Grieg een geruststelling zijn geweest, maar nauwelijks een verrassing. Liszt, aan wie Grieg het manuscript had voorgelegd, prees het werk als 'gloedvol en authentiek'; geniaal vond hij vooral de manier waarop Grieg het hoofdthema van de *Finale* in de slotmaten nét even anders laat klinken. En wanneer de grote Liszt zijn zegen over een nieuwkomer uitsprak, hoefde die nauwelijks nog aan zichzelf te twifelen. Het bleef het enige soloconcert dat Grieg voltooide, maar het prijkt nog altijd wereldwijd in de top tien van meest gespeelde pianoconcerten.

Pjotr Iljitsj Tsjaikovski: Suite uit Het Zwanenmeer

Iedereen kent wel een paar melodieën die je écht bij de strot grijpen - een fado-lied, een rocksong, een Bach-aria. Het hoofdthema uit *Het Zwanenmeer* is ook zo iets; wie daar ongevoelig voor is, moet van graniet gemaakt zijn. Maar ja, het is muziek bij een typisch sprookjesballet, over een prins, een betovering en een vijver vol jongedames die in zwanen zijn veranderd - en ééntje daarvan mag trouwen. Zo'n verhaal was koren op de molen van een hoogromantische geest als Tsjaikovski, die hiermee zijn enorme talent voor smachtende melodieën kon bewijzen en zijn eerste grote ballet afleverde; *Doornroosje* en *De Notenkraker* zouden nog volgen.

Het verhaal is samengesteld uit diverse oude Russische en Duitse sprookjes, maar het is onbekend wie het libretto schreef waarop Tsjaikovski zich baseerde. Vrijwel zeker is wel dat Tsjaikovski sommige melodieën, waaronder dat indringende hoofdthema, al eerder gecomponeerd had voor een 'zwanenballetje', waarmee hij nooit naar buiten was getreden. Onduidelijk is eveneens in hoeverre Tsjaikovski samenwerkte met Julius Reisinger, de choreograaf van het Bolsjoi Theater. Reisinger beweerde achteraf dat hij verantwoordelijk was voor het schrappen

én toevoegen van diverse dansen, en daardoor een aanzienlijk muzikaal aandeel in de uiteindelijke balletmuziek had.

Hoe succesvol het werk later ook geworden is, de première in 1877 flopte vreemd genoeg - al lag dat aan het ballet en niet aan de muziek. Aan nieuwe muziek moeten sommige choreografen eenvoudig wennen. Tsjaikovski, in zijn beginjaren een uiterst onzekere en faalangstige componist, wist inmiddels wat hij wilde en vond dat hij geen concessies hoefde te doen. Voor hem was de sfeer van de muziek het belangrijkste; de dansbaarheid moest daarbij worden aangepast. Opmerkelijk is ook dat dit oer-Russische werk vol dansjes uit andere landen zit, waaronder de *Hongaarse Dans* die deel uitmaakt van de hier gespeelde *Suite*. Rusland flirtte destijds vrijelijk met andere culturen - en die laten zich natuurlijk als een kleurige waaier uitvouwen als je muziektheater maakt.

Michiel Cleij

Dirigent **Mei-Ann Chen** wordt geroemd om haar enthousiasme, haar passievolle en charismatische podiumpresentatie en, bovendien, haar warme en persoonlijke contact met de musici. Ze was artistiek leider en chef-dirigent van het Memphis Symphony Orchestra en momenteel bekleedt ze deze functie bij het Chicago Sinfonietta. Haar debuutseizoen bij dit orkest werd bekroond met de Helen M. Thompson Award voor veelbelovende nieuwe dirigenten. Ondanks dat het romantische repertoire haar voorkeur heeft, en haar favoriete componist Tsjaikovski is, incorporeert ze graag nieuwe werken in haar programma's. Met het Chicago Sinfonietta sleepte ze dan ook de ASCAP Award voor het programmeren van hedendaagse muziek in de wacht.

De Argentijnse pianist Nelson Goerner kan zich meten met de beste pianisten van zijn generatie. Hij speelde in grote zalen als de Musikverein in Wenen, Het Concertgebouw in Amsterdam, South Bank Centre en Wigmore Hall in Londen, en Teatro Colón in Buenos Aires. In 2013 verving hij met groot succes Nelson Freire in de Serie Meesterpianisten in het Koninklijk Concertgebouw, waar hij een jaar later het openingsconcert verzorgde. Als kamermusicus trad Nelson Goerner op met het Takács Kwartet, Janine Jansen, Julian Rachlin, Steven Isserlis, Gary Hoffman, Vadim Repin en hij gaf duo-recitals met mezzosopraan Sophie Koch. Ook voerde hij repertoire voor twee piano's uit met Martha Argerich, Alexander Rabinovich en met zijn echtgenote Rusudan Alavidze.